

מסורת הש"ס

(א) יונתאם סט: מענית כד: יבמות עב. סנהדרין סד., (ב) ויבמות סג., (ג) ומגילה סט. ועיין שם הירב., (ד) לקמן דף ג. (ה) ואלות פ"ד מ"א מולין מד: (ו) ולא כדברי ה"ג כ"ג, (ז) ונתי' מוס' סוטה לג. ד"ה כיון,

הגהות הב"ח

(א) גמ' פדה בשלם נפשי מקרב לו וגו' מאי פדה בשלום נפשי אמר הקב"ה: (ב) ויבמות סג.: (ג) ומגילה סט. ועיין שם הירב., (ד) לקמן דף ג. (ה) ואלות פ"ד מ"א מולין מד: (ו) ולא כדברי ה"ג כ"ג, (ז) ונתי' מוס' סוטה לג. ד"ה כיון, (ח) הגהות הב"ח שחרית: **מחשי**. ערבית. כלומר מאריכינ צבית הכנסת: **שיעור של שני פסחים**. רוחצ יכנס לפנים שלא ישצ סמוך לפתח דגראה עליו כמשי עכוז בית הכנסת ויהא מזומן סמוך לפתח ללכת: **יפסל לעם מאל**. יתפלל שיהו מזויין לו כשילטוך: **לעם מאל** זו **מיסה**. שימות צמיתה יפה ונוחה: **אסכרא**. איטרנאנגולמניט' בלע"ז שצמוך הגוף: **כחיוורא בגבצא דעמרא דלאחורי נשרא**. כענפי הסירים הנסבכים בגזא הזמר כשזלם נותק צחוקה ומשליך לאחור שאי אפשר שלא ינתק הזמר עמה: **דפיטורי צפי ושט**. יס אוקיינוס יש צו מקומות שאינו מקבל צדול ומחזרין לוחי הספינה עי' חזונים ועקלים שתומכים בנקציו ותוקעין אותו צדוקת לפי שהם גסין כמדת הנקב: **פיטורי**. חזלים דמתרגמינן ופטורי לילים (מגלים ב ז) אטונין: **צפי ושט**. הוא הנקב שהוא גגול כפי ושט: **כמשחל צניפא מחלנא**. כמושך נימת שער מתוך החלב: **ויצולא כשרייפא שנמא**. שיהא לו שלום כל ימי חייו ואף ציוס קצורמו עד השלכת עפר האחרונה שציקיו קצורמו: **ויצולא**. פלאד"ל בלע"ז: **לעם מאל זה ציוס הכפא**. שיהא דר צמקוס שיש צית הכפא סמוך לו. לפי שהיתה קרקע של צצל מזולת מים ואין יכולין לחפור שם חפירות והיו לריכינ ללאת צדוות ולהתרחק מאל: **המזויינים**. כיון ואסיפת צזור: **ציני עמודי**. צבית המדרש נכון עליהם מלמעלה: **שגל זמן ששמעי בן גרא קיים בו**. דסמוך למיתת שמעי כמיז וימתנן שלמה את פרעה (מגלים ב א): **הא דניקא ליה**. אס כפוף הוא לרצו לקבל תוכחתו ידור אללו. ואס לאו טוב להתרחק ממנו ויהי שוגג ואל יבי מויד: **מהדר אפיה וגריס**. משנתו כשקורין צספר תורה: **ישלים פרשיוסיו**. של כל שצת ושצת: ואפי'

גליון הש"ס

גמ' כל תוקים בתורה בל' כריף אלת ומלוי צבתינ: שם לעולם ידור בל' מגיל סמן מריס סקיג: שם בן פסוקא לפסוקא בל' עי' יומא ע פ"א בתי' דיה ולא מעני: רש"י ד"ה כמשחל בל' כבושור בל' כי מן המושך בל' משיחוס שמוט ב' (מתרגם מן מוש שמתלים):

הגהות הגר"א

(א) גמ' מאי דכתי' ואני יצי גי ריף ורל"ש אין תפלתו של אדם נשמעת אלף צבית הכנסת מאלמא ואני:

רב ניסים גאון

ואיב: דאמרי מטה ארמית

ממש.

שהיה לרב פפא אמור דרב

פפא היהו לו מלוה אצל גוי אמר כיון שדחקו רב פפא לגוי במלוה שלו רצה הגוי לעשות לו עלילה במהמה כדי להנצל בל מן החביבי שלו מה עשה נטל חינוק אחד קטן מת והשכיבו על המטה שלו וכסהו בכבדים כדי שלא ירגיש בו אדם ואמר לו לרב פפא בר עמי לביתי ואני נותן לך את שיש לך אצלי הלך אצלו ונכנס לביתו אמר לו הגוי שב לך על המטה נתן ענינו רב פפא בדברים שהיו על המטה קורם שישב עליה ומצא התינוק המת מוטטמן בתוך הבגדים והרגיש הדברים שרצה להתנולל עליו עלילות ברשע ומאותה שעה אסרו חכמים לישב על מטה ארמית מפני כן וזה המעשה בקבלה הוא אצלי

מריב אדונינו הרב הקדוש רבנו חושילא ריש בי רבנן ד"ל ולתוחיה וגם מצאתי אותו בתשרי הגאונים כמו כן:

הכנסת. אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל. והכנסת בבית הכנסת יכנס שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל שנאמר לשמור מזוות פתחי. אסכרה דמיא כחיוורא מנגבא דעמרא. פי' חיוורא קוך, כלומר צמר שנסתבך בקוך ובא לשלפול מעל גבי הקוך שאינו יכול לשלפול אלא בשבירת צמחי הקוך, כך מיתא אסכרה. אבל מיתת נשיקה היא סתימת הפה בלא צער, כגון ותישק ידי לפי. רב ששת מהדר אפיה וגריס אמר אנן בדידן ואנהו בדירדו. דוקא רב ששת וכיוצא בו בתורתו אומנתו היא, אבל האינדא קיימא לן כרבא דאמר רבא [בזף] ואלו נאמרין כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפי' בדבר הלכה, וכשיכ' במילי דעלמא דאסור.

מאימתי פרק ראשון ברכות

(ס) **רב** ששת מהדר אפיה וגריס. וא"ת והא אמרינן צסוטה (פ"ד ד' נט.) מאי דכתי' וכפתחו עמדו כל העם (נחמיה ח) כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפי' צדצר הלכה. ויש לומר התם איירי צקול רס כדי שלא יצטלו קול קריאת התורה* והכל איירי צנחת. והאי דקא מהדר אפיה רבותא משמע* אע"ג

מאי דכתיב [א] וואני תפלתי לך ה' עת רצון אימייתי^(ב) עת רצון בשעה שהצבור מתפללין. ר' יוסי ברבי חנינא אמר מהכא^ב כה אמר ה' בעת רצון עניתיך ר' אחא ברבי חנינא אמר מהכא^ג הן אל כביר ולא ימאם וכתיב^ד פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי תניא גמי הכי רבי נתן אומר מגין שאין הקב"ה מואם בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ולא ימאם וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו'^(ה) אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים^ו ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם אמר ר"ל ככל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע שנאמר^ז כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו שנא'^ח הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם. אמרו ליה לר' יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר^ט למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו כדאמר ר' יהושע בן לוי לבניה קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי א"ר אחא ברבי חנינא מאי קרא^י אשרי אדם שומע לי לשקד על דלתותי יום יום לשמור מזוות פתחי וכתיב בתריה^כ כי מוצאי מצא חיים. אמר רב חסדא ילעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת שני פתחים סלקא דעתך אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל: ^ק על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא אמר ר' חנינא לעת מצא זו אשה שנא'^ל מצא אשה מצא טוב^מ במערבא כי נסיב אינש אתתא אמרי ליה הכי מצא או מוצא מצא דכתיב מצא אשה מצא טוב יפק רצון מה' מוצא דכתיב^נ כי מוצא מצא חיים וגו' רב נחמן בר יצחק אמר לעת מצא זו מיתה שנא'^{נב} למות תוצאות תניא גמי הכי תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם שנאמר למות תוצאות תוצאות בגימטריא הכי הוו קשה שבכלן אסכרא ניחא שבכלן נשיקה אסכרא דמיא כחיורא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא ואיכא דאמרי כפיטורי בפי ושט נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא ר' יוחנן אמר לעת מצא זו קבורה א"ר חנינא מאי קרא^{נג} השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר אמר רבה בר רב שילא היינו דאמרי אינשי ליבעי אינש רחמי אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא מר זוטרא אמר לעת מצא זה בית הכסא אמרי במערבא הא דמר זוטרא עדיפא מכלהו. אמר ליה רבא לרפרם בר פפא לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא אמר ליה הכי אמר רב חסדא מאי דכתי'^{נד} אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצויינים^{נז} בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות והיינו דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא מוים שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד.^{נח} ואמר אב"י מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא מוים בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד ילא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא.^{נט} רבי אמי ורבי אפי על גב דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא אלא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גריסי: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא גדול הנהגה מיגיעו^{נו} יותר מירא שמים דאילו גבי ריא שמים כתיב^{נא} אשרי איש ירא את ה' ואילו גבי הנהגה מיגיעו כתיב^{נב} יגיע כפיך כי תעולא מוים וטוב לך יאשריך בעולם הוה וטוב לך לעולם הבא ולגבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב ביה: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא^{נא} לעולם ידור אדם במקום רבו שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה והתניא אל ידור לא קשיא ליה הא דלא כייף ליה: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי מנחם אמר ר' אמי מאי דכתי'^{נז} ועוזבי ה' יכלו יזה המניה ס"ת^{נח} ויוצא רבי אבהו נפיק בין גברא לגברא. בעי רב פפא^{נח} בין פסוקא לפסוקא מהו תיקן^{נח} רב ששת מהדר אפיה וגריס אמר אנן בדידן ואינהו בדירדו: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי ילעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו

כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם. פי' פדה הקב"ה נפשי מכל צרה בעסקי בתורה שהיא שלום, שנאמר וכל נתיבותיה שלום, סקרב לי, וזה גמ"ח שמקרבת אפי' הרחוקים. כי ברבים היו עמדי, כלומר הצבור היו מתפללין עמדי במקום שכינתן בבית שלום, סקרב לי, וזה גמ"ח דמיא כחיוורא מנגבא דעמרא. פי' חיוורא קוך, כלומר צמר שנסתבך בקוך ובא לשלפול מעל גבי הקוך שאינו יכול לשלפול אלא בשבירת צמחי הקוך, כך מיתא אסכרה. אבל מיתת נשיקה היא סתימת הפה בלא צער, כגון ותישק ידי לפי. רב ששת מהדר אפיה וגריס אמר אנן בדידן ואנהו בדירדו. דוקא רב ששת וכיוצא בו בתורתו אומנתו היא, אבל האינדא קיימא לן כרבא דאמר רבא [בזף] ואלו נאמרין כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפי' בדבר הלכה, וכשיכ' במילי דעלמא דאסור.
תורה אור השלם

1. ואני תפלתי לך ? עת רצון אלהים קרב חסדך ענני באמת ישעך: תהלים סט יד .
2. כה אמר יי בעת רצון עניתיך וביום ישועה צורתיך ואצרך ואתנן לברית עם להקים ארץ לתנחלם נחלות שממות: ישעיהו מט ח .
3. הן אל כביר ולא ימאס ולא ימאס כביר כח לב: איוב לו ה .
4. פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי: תהלים נה ט .
5. כה אמר יי על כל שכני הרעים הנגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל הנני נתשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם: ירמיהו יד יב .
6. למען ירבו ימיכם וימי בןיכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם בימי השמים על הארץ: דברים יא א .
7. אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתתי יום יום לשמור מזוות פתחי: משלי ח לד .
8. כי מוצאי מצא חיים ופקד רצון מקי: משלי ח לה .
9. על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא רמק לשקט מים רבים אלי לא יגיעה: תהלים לב ו .
10. מצא אשה מצא טוב ופקד רצון מקי: משלי יח כב .
11. ומוצא אני מר מקנות את האשה אשר היא מצודים ותרמים לבד אסורים יקיה טוב לפני האלהים יקלט ממנה וחוטא ילכד בה: קהלת ז כו .
12. האל קטן אל למשיעות ולאלהים אנדון לקנות תוצאות: תהלים סח כא .
13. השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר: איוב ג כב .
14. אוהב יי שערי ציון מכל משכנות יעקב: תהלים פז ב .
15. הללתיך אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד: תהלים קיב א .
16. יגיע כפיך כי תאכל אשריך ונתן לך: תהלים קמב ב .
17. ושרב פשעים ונטאים תתן וענב יי יקלע: ישעיהו א כח

עם רלון. אלמא יש שעה שהיא של רלון: **כציר לא ימאס**. תפלת הרצים לא ימאס: **מקרב לי**. ממלחמות הצאות עלי: **כי רצים היו עמדי**. שהתפללו עמי: **פדה בשלום**. זה שעסק צדצרי שלום דהיינו תורה דכתיב וכל נתיבותיה שלום (משלי ג) וכן גמילות חסדים נמי שלום הוא שמתוך שגומל חסד בגופו

לחצירו הוא מכיר שהוא אוהבו וכל ילדי אחוה ושלום: **הנני נותשם מעל אדמתם**. סיפיה דקרא הוא: **מקדמי**.

שחרית: מחשי. ערבית. כלומר מאריכינ צבית הכנסת: **שיעור של שני פסחים**. רוחצ יכנס לפנים שלא ישצ סמוך לפתח דגראה עליו כמשי עכוז בית הכנסת ויהא מזומן סמוך לפתח ללכת: **יפסל לעם מאל**. יתפלל שיהו מזויין לו כשילטוך: **לעם מאל** זו **מיסה**. שימות צמיתה יפה ונוחה: **אסכרא**. איטרנאנגולמניט' בלע"ז שצמוך הגוף: **כחיוורא בגבצא דעמרא דלאחורי נשרא**. כענפי הסירים הנסבכים בגזא הזמר כשזלם נותק צחוקה ומשליך לאחור שאי אפשר שלא ינתק הזמר עמה: **דפיטורי צפי ושט**. יס אוקיינוס יש צו מקומות שאינו מקבל צדול ומחזרין לוחי הספינה עי' חזונים ועקלים שתומכים בנקציו ותוקעין אותו צדוקת לפי שהם גסין כמדת הנקב: **פיטורי**. חזלים דמתרגמינן ופטורי לילים (מגלים ב ז) אטונין: **צפי ושט**. הוא הנקב שהוא גגול כפי ושט: **כמשחל צניפא מחלנא**. כמושך נימת שער מתוך החלב: **ויצולא כשרייפא שנמא**. שיהא לו שלום כל ימי חייו ואף ציוס קצורמו עד השלכת עפר האחרונה שציקיו קצורמו: **ויצולא**. פלאד"ל בלע"ז: **לעם מאל זה ציוס הכפא**. שיהא דר צמקוס שיש צית הכפא סמוך לו. לפי שהיתה קרקע של צצל מזולת מים ואין יכולין לחפור שם חפירות והיו לריכינ ללאת צדוות ולהתרחק מאל: **המזויינים**. כיון ואסיפת צזור: **ציני עמודי**. צבית המדרש נכון עליהם מלמעלה: **שגל זמן ששמעי בן גרא קיים בו**. דסמוך למיתת שמעי כמיז וימתנן שלמה את פרעה (מגלים ב א): **הא דניקא ליה**. אס כפוף הוא לרצו לקבל תוכחתו ידור אללו. ואס לאו טוב להתרחק ממנו ויהי שוגג ואל יבי ישי פרשיוסיו. של כל שצת ושצת: ואפי'

ח.

עין משפט ור מוצה

בב א מיי פ"ח מהלכות תפלה הלכה א' סמג עשין טי טו"ע אר"ח סיומן 5 סעף ט:

ל ב מיי שם וסמ"ג שם טו"ע אר"ח סיומן 5 סעף יא:

ל א ד מיי שם הלכה ג סמג שם טור שר"ע אר"ח שם סעף כ:

ל ב ד מיי שם הלכה ג סמג שם טו"ע אר"ח שם סעף יח:

ה נמיי פ"ג מהל' תלמוד תורה הל' יא טו"ע יו"ד ס' נמו סעף כא כהנא:
ל ב ז מיי פ"ג מהל' תפלה הלכה ט סמג שם טו"ע אר"ח סיומן קמ"ו סעף א:

ל ד ח טור שם:

ט מיי שם סמ"ג שם טו"ע שם סעף ג ורב אלאם כהן ובפנין סעף א' אל המגילה דף רע"ג:

ל ח מיי פ"ג שם הלכה כה סמג שם טור ושר"ע אר"ח סיומן רפ"ה סעף א:

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"ש כתב, אבל בלח"ש שפיר דמי. ב. בתוס'. ר"ש כתב, רבותא נקט דאפי' מהדר. ג. בתוס' ר"ש כתב, דאנו רוצים (צריכים צ"ל) שיהיו עשרה שומעים לס"ת. ד. יש מפרשים: בתוס' שפירא כתב, י"מ להכי מהני לכל הדיעות בלעז שלהם שהתירגום מפרש להבין לע"ה שאינם מבינים בלח"ק וד"ה בלשון לעז שמכירים בו.

לעז רש"י

איטרנאנגולמניט'

[ברן' מלניט'].

פפא חמור (בנרון)

השפעת את הנישמה).

פלאד"א [פילד"א].

מלווא היעה.

מוסף רש"י

ומתפלל עם הצבור.

דכתי כי רצים היו עמדי (בתי' דפרי'). על כל שכני הרעים. סילן אפשר להיות שקן רע להקדים אלף אזה הוא שקן רע שאני בל להתללות צבית שמיני (בתי' דפרי'). כחיורא בגבבא כר'. כך השמח יוצלת צמימת האסכרה (דפרי') כמשחל. כפיטורי בפי ושט כר'. לשון חולאש (שמות ב א). יגיע כפיך כי תאכל. שאני חומד טעל לחמים לנעז ולגווא (תולין מד).

אשריך בעולם הוה. שלם מתקין לגריות (אבות פ"ד ס"א). וטוב לך לעולם הבא. דמקון שזאל נטתה מיגיעו לא לא לני גול וטולט עני עולמות (שם).

רבינו חננאל

וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי. אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו

מסורת הש"ס

א) וְנִקְמָן יֵאֵ: שבת כט. טו: קמו: עירובין מז. זל. יבמות ס: כחומות פ: ב"ק כ: ב"מ לו. ק"א. כבא במרא מ: קכו. קסה: שפועות כח. מולין זל. זא. קיא: ממנות ה:ג. ג) גיטין יט. גשבת מה. עירובין מז. נדה ו. ט:ג. ד) וְנִקְמָן לו. שבת ס: קל: בלה יא. יומא לו: יבמות מ. מז. מז. ב"ק קכ. ע"ו ג. כבורות לו. נדה לו: מט.ג. ד) ונער' מוספות פסחים פט. ד"ה דאלון, ט) פסחים קכ: מגילה כח. זחיים מ: מכתלא דר"י פרשת כח. ו) ספרי פ' ראה, ו) ספרי שם, ח) נסוטה יוד: סנהדרין מג: פט:ג. ט) דברים ו, ו) כנ"ל: שהנאלה, ט) נער' חוץ יומא לו: ד"ה אמר, ו) (פסחים ג. זחיים ט:ג.

הגהות הב"ח

א) גבי' ולא זו כללד אמר קאמר כ"ל וסבת אמרו נמחק: ג) רש"י ד"ה יכול יהא וכו' עד הבקר מן התורה דכמיז ביום: ג) ד"ה מה שלמים וכו' כלילה השנית. י"ב ורש"י סוף פסחים דף ק"כ ע"כ הביא מחלה פי' רבינו דהכא ואח"כ כתב ח"ו ולי נראה שגף ביום שבינמים יאכל דהא כלילה היה לו לא למעט אלא יום שחטטו שלפני לילה הראשון של פסח אכל מכאן ואילך יאכלנו עד עמוד השחר של ליל שני קמ"ל עכ"ל:

מוסף רש"י

עד שעת חפזון. שנהלו ללאת היינו עד הבקר (פסחים קכ. וכו"ז זחיים ח:). יהא נאכל בקדשים ביום. ביום זכימו קודם שחמק יחמל לאוכלו אם יראה (זחיים שם). ויהא נאכל לב' לילות ויום אחד. ע"י המפסקין בין הלילות דלא ליחי נותר עד ט"ז (פסחים קכ).

מאימתי פרק ראשון ברכות

והאי דקרו ליה ליליא. דקאמר יוצא זו ק"ש של לילה: **משום דאינא דגנו**. וקרינא ביה ובשכנך ט): **ובלנד שלא יאמר השכיבנו**. הקורא ק"ש

של לילה שחרית סמוך לעמוד השחר לא יאמר השכיבנו שאין עוד זמן מחלת שכיבה אלא זמן סוף שכיבה: **דאשכסור**. וישנו ונרדמו עד לאחר עמוד השחר: **בשעת הדחק**.

אבל שלא בשעת הדחק לא: **הכי קא אמרי ניה**. לרצן גמליאל. ולא גרס אלא: **רבנן פליגי עילווך**. כלומר מי פליגי רבנן עליך דהא דאמרי עד חלות דוקא קאמרי דלא משמע לכו ובשכנך כל זמן שכיבה אלא כל זמן שדרך בני אדם להתעסק לילך ולשכב ומיהו כהא פליגי אדר' אליעזר דאלו רבי אליעזר סבירא ליה זמן עסק שכיבה אינו אלא עד האשמורה הראשונה ולרבנן עד חלות. ואם סבירא לך ובשכנך כל זמן שבני אדם שוכנים וייינו כל הלילה ויחיד ורצים הלכה כרצים: **או דילמא כווסך סבירא להו**. ומשמע להו ובשכנך כל זמן שכיבה והא דאמרי עד חלות הרחקה הוא כדי לזרז ומיהו היכא דאסתים ולא קרא קודם חלות עדיין זמן חיובה הוא ומחייבי ונפקי ידי ק"ש בזמנו: **כווסי סבירא להו וחייבין אסם לקרום** גרסינן. ולא גרסינן מותרים דאפילו שלא בזמנו תנן (עמוד ג) הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאלס הקורא בתורה: **שעת חפזון**. שנחפזו ללאת וייינו עמוד השחר כדכתיב לא תאלו יאס מפחת ביתו עד צקר (שמות יג): **יכול יהא נאכל**. כשאר קדשים ביום שחטטו כדרך תודה שגף היא זמן אכילתה יום א' ואוכלו והולך כל יום שחטטמה והלילה עד הבקר ג) כדין תודה דכתיב ביום קרבנו יאכל (ויקרא ו): **מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד**. שבינמים דכתיב ביום זחכסם יאכל וממחרת (סס יט) אף פסח נמי הואיל ואינו נאכל אלא כלילה נוקים שני לילות במקום שני ימים דשלמים ויהא נאכל בשני לילות ויום א' לא שיאכלנו ביום אלא סיהא שהות זמן שלא יפסל באכילה בשביל הממנת היום ויאכלנו כלילה השנית ג) קמ"ל:

שם סוזה את הפסח בערב כבא השמש מועד לאתך ממזרים. הרי לך שלשה זמנים שאינם שוים. צערב כי ינטו כללי ערב היינו לאחר חלות שנסתלקה חמה מראש כל אדם ונטמה למערב. כבא השמש משחשכה. מועד לאתך ממזרים צבקר. כינא יתקיימו כולם. צערב לזמן שחטיטה. כבא השמש התחלת זמן אכילה. מועד לאתך זמן שריפה כלומר צבקר הוא נעשה נותר שהגיע זמן שריפה אלא לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב מממניין לו עד צקר שני: **עד מסי אסה אונל**. היינו כר"ע אבל לתנא קמא עד חלות לילה היו זמן אכילה ותו לא דחי לא מאי בינייהו: **הכל מודים**. רבי עקיבא גופיה מודה שהלילה י ממחלת ואילך היתה שעת חפזון דמזרים לשלחם מן הארץ: **מערב נגאלו**. נתנו להם רשות

ללאת: **חפזון דמזרים**. מכת הבכורים שעל ידם נחפזו למהר לשלחם: **חפזון דישראל**. לא שמעו להם ללאת עד צקר:

מאימתי פרק ראשון ברכות

ט.

לעולם יממא הוא. ואם תאמר ליתני שתי פעמים קודם הנך החמה והוי רבותא טפי דאפילו קודם הנך הוי זמן דקריאת שמע של שחרית. וי"ל כדפרישנא דהאי יממא לענין שאר מצות. אבל לענין ק"ש הואיל ואיכא אינשי דגנו לאו זמן קימה הוא. ומימא דקשיא דרבי עקיבא אדר'

עקיבא דהכא קאמר אחר הנך ולקמן (עמוד ג) קאמר משיכיר בין חמור לערוד דהיינו אפילו קודם. וי"ל דתני תנאי אליבא דרבי עקיבא. אי נמי יש לומר יממא הוא אפילו גבי קרית שמע דהא זמן קימה הוא והא דלא נקט ג' פעמים קודם הנך משום דבעי לאשמועינן שאינו יוצא בשל לילה אחר הנקט: **ובלכבד ש"א יאמר השביבנו**. פירש קונטרס אמילתא דר"ש בן יוחי דקורא קודם שיעלה עמוד השחר קאי. ונראה לי דלא ודאי זמן שכיבה הוא ומאי למימר השכיבנו. ועוד דהוה ליה למימר אמאי דסליק מיניה. ופי' השך מקווי דקאי אקודם הנך דסליק מיניה ולכך קאמר דלא מני למימר השכיבנו דלאו זמן שכיבה הוא כיון שעלה כבר עמוד השחר אפילו קודם הנך:

ר' אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה

הזה וכו'. וא"ת היכי מני למימר רבי אלעזר בן עזריה עד חלות והכתיב לא תומירו ממנו עד צקר (שמות יג) דמשמע עד צקר מיהא מני לאכלו. ויש לומר דמני למימר דהכי קאמר לא תעשו דבר שיצא לידי נותר עד הצקר. שאם לא יתא נאכל עד חלות לא מולל לאוכלו ולא לשורפו כלילה כדא אמרינן ט ביום אחה שורפו ואי אתה שורפו כלילה ואם כן שאר עד הצקר: אלא

הבשר בלילה הזה רבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן יועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות אמר ליה ר' עקיבא והלא כבר נאמר בחפזון יעד שעת חפזון א"כ מה תלמוד לומר בלילה יכול יהא נאכל בקדשים ביום תלמוד לומר בלילה בלילה הוא נאכל ולא ביום בשלמא לר' אלעזר בן עזריה דאית ליה גזירה שוה אצטריך למכתב ליה הזה אלא לר' עקיבא האי הזה מאי עביד ליה למעוטי לילה אחר הוא דאתא סד"א הואיל ופסח קדשים קלים ושלמים קדשים קלים מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד אף פסח נאכל שתי לילות במקום ב' ימים ויהא נאכל לב' לילות ויום אחד קמ"ל בלילה הזה בלילה הזה הוא נאכל ואינו נאכל בלילה אחר ור' אלעזר בן עזריה מלא תותירו עד בקר נפקא ורבי עקיבא אי מהתם הוה אמינא מאי בקר בקר שני ורבי אלעזר אמר לך כל בקר בקר ראשון הוא. והני תנאי כהני תנאי י דתנאי שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים ר' אליעזר אומר בערב אתה זובח וכבוא השמש אתה אוכל ומועד צאתך ממצרים אתה שורף רבי יהושע אומר בערב אתה זובח כבוא השמש אתה אוכל ועד מתי אתה אוכל והולך עד מועד צאתך ממצרים א"ר אבא הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב שנאמר הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכשיצאו לא יצאו אלא ביום שנא' ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה על מה נחלקו על שעת חפזון ר' אלעזר בן עזריה סבר מאי חפזון חפזון דמצרים ורבי עקיבא סבר מאי חפזון חפזון דישראל יתנ"ה הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום שנא' ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב: *דבר נא באזני העם וגו' אמרי דבי ר' ינאי י אין נא אלא לשון בקשה אמר ליה הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב שאר יאמר אותו

ללאת: **חפזון דמזרים**. מכת הבכורים שעל ידם נחפזו למהר לשלחם: **חפזון דישראל**. לא שמעו להם ללאת עד צקר:

עין משפט ור מוצה

לח א מיי פ"ח מהל ק"ש הל' י (סמ"ג עשין יח) טוש"ע אורח סומן ללה סעיף ד:

לח ב מיי פ"ח מהל קרנן פסח הל' טו:

תורה אור השלם

- וְאָבְדוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלָּיְלָה הַזֶּה וְהָיָה צִלִּי אִשׁ וּמִצּוֹת עַל מִדְּרִים יִאֲבָלְהוּ: שְׁמוֹת יב ח
- וְעִבְרֹתַי בְּאַרְץ מִצְרַיִם בַּלָּיְלָה הַזֶּה וְהַפִּיִּתִי כֹל בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹדִי מִצְרַיִם אֲשֶׁרֶשׁ שִׁפְטִים אֵנִי יְיָ: שְׁמוֹת יב יב
- וְכַבֵּד תִּאֲבָלוּ אוֹתוֹ מִתּוֹנִיכִם חֲגֻרִים נִגְעִלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלֵכֶם בְּדִדְכֶם וְאֲבָלְתֶּם אוֹתוֹ בַּחֲפוּזִין פֶּסַח הוּא לֵי: שְׁמוֹת יג יא
- וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בֶּאֱשֶׁר תִּשְׁרַפֶּה: שְׁמוֹת יב י
- כִּי אִם אֵל הַמִּקְוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁכֹּן שְׁמוֹ שֵׁם תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבֹוא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֹאתָךְ דְּבִרִים טו ו
- שְׁמוֹד אֶת חֹדֶשׁ הָאֲבִיב וְעִשִׂיתָ פֶסַח לַיְי אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב הוֹצִיאָךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לֵילָה: דְּבִרִים טז א
- וְחִסְעוּ מִרַעַמְסֵם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמִּקְרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בֵּיד רְמָה לַעֲנִי כֹל מִצְרַיִם: בְּמִדְבַר לֹג ג
- דָּבָר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וְיִשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְיוֹהוּ וְאָשֶׁה מֵאֵת רַעְיוֹתָהּ כָּלִי כִסֶּף וְכֹלִי זָהָב: שְׁמוֹת יא ב